

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลง สังเคราะห์องค์ความรู้ รูปแบบการจัดการ วิธีการวิจัยชุมชน รูปแบบการสนับสนุนชุมชน และเงื่อนไขปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ และจัดทำข้อเสนอการจัดการลุ่มน้ำย่อยจังหวัดสงขลา มีพื้นที่เป้าหมาย 15 พื้นที่ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล องค์ความรู้ งานวิจัย จัดเวทีกลุ่มย่อย สัมภาษณ์เชิงลึกชุมชนพื้นที่เป้าหมายโครงการ วิเคราะห์ สังเคราะห์ องค์ความรู้ จัดเวทีนำเสนอผลงานชุมชนและจัดทำข้อเสนอแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำจังหวัดสงขลา

ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ที่ใช้ในการจัดการลุ่มน้ำย่อย ได้แก่ 1) ฐานข้อมูลสารสนเทศของสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ของลุ่มน้ำ 2) ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่จะมีผลกระทบต่อลุ่มน้ำ 3) กฎหมาย ระเบียบ และบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดการลุ่มน้ำ 4) วิธีการจัดการทั้งใช้โครงสร้างและไม่ใช้โครงสร้างในมิติต่าง ๆ 5) กลไกขับเคลื่อนร่วมกันแบบบูรณาการเพื่อจัดการปัญหาที่สอดคล้องกับพื้นที่ 6) องค์ความรู้เรื่องผังการพัฒนา ใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูลุ่มน้ำในอนาคต 7) ยุทธศาสตร์ แผน และโครงการในการจัดการลุ่มน้ำในทางปฏิบัติ และ 8) องค์ความรู้เฉพาะในการจัดการลุ่มน้ำในพื้นที่ป่าต้นน้ำ พื้นที่การเกษตรน้ำฝนและชลประทาน ชุมชนเมือง ปากแม่น้ำ ชายฝั่ง ป่าพรุ และป่าชายเลน ส่วนรูปแบบในการจัดการลุ่มน้ำย่อยในระดับพื้นที่พบว่า มีการจัดการ 4 รูปแบบ คือ 1) การจัดการลุ่มน้ำย่อยในพื้นที่ต้นน้ำ มีองค์ความรู้จัดการน้ำของชุมชน การสร้างฝายขนาดเล็กและมีกลไกการขับเคลื่อนในชุมชน 2) การจัดการทรัพยากรในพื้นที่ป่าต้นน้ำและปากแม่น้ำ โดยสนับสนุนการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ไม่เน้นเกษตรเชิงเดี่ยวและจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 3) การจัดการน้ำท่วมในพื้นที่เมือง ควรศึกษาสภาพพื้นที่และการไหลของน้ำ ประสานการแก้ไขร่วมกับหน่วยงานระดับพื้นที่และจังหวัดเพื่อแก้ปัญหา น้ำท่วม และ 4) การจัดระบบนิเวศในแปลงเกษตรในพื้นที่ราบลุ่ม ควรเน้นเกษตรอินทรีย์โดยอาศัยความรู้ภูมิปัญญาเดิมของชุมชน และคัดเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับท้องถิ่นหรือพันธุ์พื้นเมือง ส่วนแผนการจัดการลุ่มน้ำจังหวัดสงขลา มี 4 ด้าน คือ 1) การอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรน้ำและลุ่มน้ำ 2) การรับมือและลดผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วม 3) การบรรเทาปัญหาภัยแล้ง และ 4) การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะการทำวิจัย 1) ควรมีการปฏิบัติการในพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อตอบโจทย์วิจัย 2) ควรสนับสนุนให้นำผลการวิจัยไปทำหลักสูตรท้องถิ่น 3) ควรมีกิจกรรมสร้างจิตสำนึกของชาวบ้าน 4) ควรมีการจัดตั้งกลุ่มชุมชนเพื่อแก้ปัญหาและ 6) ควรพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อนำสู่การขยายผลไปยังพื้นที่อื่น และนำผลการศึกษาเผยแพร่สู่สาธารณะ